

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

3.1 รูปแบบวิธีการวิจัย

รูปแบบการวิจัยนี้เป็นเป็นการศึกษาความได้เปรียบเชิงแข่งขันของการส่งออก สับปะรดกระป๋องของไทย ซึ่งมุ่งศึกษาในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ความได้เปรียบเชิงแข่งขันของการส่งออกสับปะรดกระป๋องของไทย โดยเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งหลัก ซึ่งได้แก่ ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย จีน และมาเลเซีย ในตลาดส่งออกที่สำคัญ 7 ตลาด ได้แก่ ตลาดสหรัฐอเมริกา เยอรมัน เนเธอร์แลนด์ สเปน ญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร และแคนาดา โดยเปรียบเทียบข้อมูลใน 2 ช่วงเวลา คือ ช่วงปี 2543-2547 และช่วงปี 2548-2552

2. ศึกษาปัจจัยที่กำหนดความสามารถในการแข่งขันการส่งออกสับปะรดกระป๋องของไทย

3. ศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค(SWOT analysis) ของอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องของไทย จะทำการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ และการสัมภาษณ์ผู้ส่งออกของไทย

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษางานวิจัยนี้จะเป็นการศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ โดยการศึกษาความสามารถในการแข่งขันการส่งออกของสับปะรดกระป๋องของไทย โดยเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งหลัก ซึ่งได้แก่ ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย จีน และมาเลเซีย ศึกษาปัจจัยที่กำหนดความสามารถในการแข่งขันการส่งออกสับปะรดกระป๋องของไทย และสำหรับการศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค(SWOT analysis) ของอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องของไทย จะทำการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ และ ทำการศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิโดยการสัมภาษณ์ผู้ส่งออกของไทย จากกลุ่มตัวอย่างของผู้ส่งออกสับปะรดกระป๋องของไทย 5 บริษัท

3.3 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

แบบแผนงานวิจัยในการศึกษางานวิจัยนี้ สามารถแสดงขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยได้ดังนี้

1. เขียนโครงร่างและเสนอโครงร่างงานวิจัย

2. ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
3. ทำการวิเคราะห์ข้อมูล
4. จัดทำร่างรายงานฉบับสมบูรณ์
5. ทำการปรับปรุงแก้ไขและจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

3.4 เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีดังนี้

แบบสอบถามการสัมภาษณ์ผู้ส่งออกสับปะรดกระป๋องของไทย เพื่อการศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT analysis)

3.5 การรวบรวมข้อมูล

ทำการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อใช้ในการศึกษาความได้เปรียบเชิงแข่งขันของการส่งออกสับปะรดกระป๋องของไทย ศึกษาปัจจัยที่กำหนดความสามารถในการแข่งขันการส่งออกสับปะรดกระป๋องของไทย ตลอดจนทำการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อการศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT analysis) ของอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องของไทย โดยข้อมูลทุติยภูมิต่างๆ สามารถทำการรวบรวมข้อมูลได้จาก World Trade Atlas ซึ่งเป็นข้อมูลปี พ.ศ. 2543-2552 ตลอดจนข้อมูลจากหน่วยงานของราชการ และข้อมูลจากเว็บไซต์ต่างๆ และสำหรับข้อมูลปฐมภูมিরวบรวมได้จากการสัมภาษณ์ผู้ส่งออกสับปะรดกระป๋องของไทย

3.6 การวิเคราะห์ ข้อมูล

ในการศึกษาในงานวิจัยนี้ได้ทำการวิเคราะห์ จากดัชนีความได้เปรียบ โดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (RCA) และการใช้แบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ (CMS)

1. การศึกษาความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏของการส่งออกสับปะรดกระป๋อง จะทำการศึกษาโดยใช้ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (Revealed Comparative Advantage : RCA) ได้ใช้แนวคิดการวัดความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏของ Balassa (1965) ซึ่งมีสูตรในการคำนวณดังนี้

$$RCA = \frac{\frac{X_{ij}}{\sum X_i}}{\frac{W_j}{\sum W}}$$

โดยที่ RCA หมายถึง ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ

X_{ij} เป็นมูลค่าการส่งออกสินค้า j โดยประเทศ i

ΣX_i เป็นมูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมด โดยประเทศ i

W_j เป็นมูลค่าการส่งออกสินค้า j โดยรวมของโลก

ΣW เป็นมูลค่าการส่งออกสินค้าทุกประเภทโดยรวมของโลก

j เป็นสินค้าศึกษา

ถ้าค่า RCA ที่คำนวณได้เป็นดังนี้ คือ

$RCA > 1$ หมายความว่า สัดส่วนของการส่งออกสินค้า j ของประเทศ i ต่อการส่งออกสินค้าทั้งหมดของประเทศ i สูงกว่าสัดส่วนการส่งออกสินค้า j ของโลกต่อการส่งออกสินค้าทั้งหมดของโลก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ประเทศ i อยู่ในฐานะที่ได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกสินค้า j

$RCA < 1$ หมายความว่า สัดส่วนของการส่งออกสินค้า j ของประเทศ i ต่อการส่งออกสินค้าทั้งหมดของประเทศ i ต่ำกว่าสัดส่วนการส่งออกสินค้า j ของโลกต่อการส่งออกสินค้าทั้งหมดของโลก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ประเทศ i อยู่ในฐานะที่เสียเปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกสินค้า j

อย่างไรก็ตาม แนวคิดนี้ก็มีข้อจำกัด ในแง่ที่ว่า การคำนวณค่า RCA ได้ใช้ข้อมูลการส่งออก แต่ไม่ได้เชื่อมโยงให้ทราบถึงระบบหรือกระบวนการทางการผลิตของสินค้าชนิดนั้นเลย และกรณีที่มีการกีดกันทางการค้า ค่า RCA ก็ไม่สามารถแสดงผลของการกีดกันทางการค้าออกมาได้เลย นอกจากนี้ การที่ประเทศมีค่า RCA ที่ลดลงอาจไม่ได้แสดงถึงความสามารถในการแข่งขันที่ลดลงเสมอไป แต่สาเหตุที่ค่า RCA ลดลง อาจเป็นผลมาจากประเทศมีการส่งออกสินค้าที่หลากหลายมากขึ้น มูลค่าการส่งออกรวมจึงมากขึ้น ส่งผลให้ค่า RCA ในสินค้าแต่ละชนิดลดลงได้เช่นกัน แต่เมื่อพิจารณาตัวเลขการส่งออกสินค้าชนิดนั้น อาจพบว่ามีมูลค่าการส่งออกที่มากขึ้น

นอกจากนี้ การเปรียบเทียบความสามารถในการแข่งขันของประเทศต่างๆ โดยใช้ค่า RCA ยังมีข้อที่ควรคำนึงหรือเป็นข้อจำกัดของการใช้ค่า RCA ดังนี้

1. ประเทศที่มีค่า RCA มากกว่า 1 ทั้งคู่ จะไม่สามารถสรุปได้ว่า ประเทศที่มีค่า RCA ที่มากกว่านั้นมีความสามารถในการส่งออกในสินค้าชนิดนั้นๆ มากกว่า
2. ค่า RCA ของการส่งออกสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งของประเทศที่ส่งออกสินค้าเกษตรเป็นหลัก มักจะมีค่า RCA ของการส่งออกสินค้าชนิดนั้นมากกว่าของประเทศที่ส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมเป็นหลัก ทั้งนี้เนื่องจากว่ามูลค่าของสินค้าอุตสาหกรรมโดยปกติจะมากกว่ามูลค่าสินค้าเกษตร
3. การที่ค่า RCA มากกว่าหรือน้อยกว่า 1 ไม่สามารถระบุได้ว่าเกิดจากปัจจัยใด

2. การวิเคราะห์ส่วนแบ่งตลาดคงที่ (Constant Market Share Analysis :

CMS)

การวิเคราะห์ส่วนแบ่งตลาดคงที่ (Constant Market Share Analysis : CMS) เป็นการวิเคราะห์ถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของการส่งออกในช่วงเวลาหนึ่งๆ โดยแบ่งปัจจัยที่มีผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงของการส่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ผลของการกระทบจากการขยายตัวของตลาดโลก (World Growth Effect) ผลกระทบจากการกระจายตัวของตลาด (Market Effect) และผลจากปัจจัยอื่นๆ (Unexplained Residual) โดยมีสมมติฐานว่าส่วนแบ่งในตลาดโลกของประเทศที่ศึกษาไม่มีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น ถ้าหากการส่งออกในช่วงเวลานี้ได้เพิ่มขึ้นจากก่อนหน้านี้ในอัตราเท่ากับการขยายตัวของตลาดโลกโดยเฉลี่ยแล้ว การส่งออกที่เพิ่มขึ้นในระหว่าง 2 ช่วงเวลา คือปีนี้กับปีก่อนจะประกอบไปด้วยผลอันเนื่องมาจากการขยายตัวของตลาดโลก (World Growth Effect) ซึ่งคำนวณจากการนำเอาอัตราการขยายตัวของตลาดโลกคูณด้วยมูลค่าการส่งออกในปีก่อนของประเทศที่ศึกษา ค่าที่ได้หมายถึงมูลค่าส่วนเพิ่มของการส่งออกที่ควรจะเป็น (constant share norm) ของปีนี้ ถ้าหากยังคงสามารถรักษาสัดส่วนแบ่งตลาดไว้ได้

การศึกษาส่วนเปลี่ยนแปลงของการส่งออกสับประคระป่องของไทย จะมีการพิจารณามูลค่าการส่งออกใน 2 ช่วงเวลา โดยมีการกำหนดนิยามของตัวแปรต่างๆ ดังนี้

V = มูลค่าการส่งออกสับประคระป่องในช่วงปีที่ 0

V' = มูลค่าการส่งออกสับประคระป่องในช่วงปีที่ 1

j = ตลาดส่งออกสับประคระป่อง

V_j = มูลค่าการส่งออกสับประคระป่องไปยังตลาดแต่ละตลาดในช่วงปีที่ 0

V'_j = มูลค่าการส่งออกสับประคระป่องไปยังตลาดแต่ละตลาดในช่วงปีที่ 1

r = อัตราการขยายตัวของตลาดส่งออกสับประคระป่องของโลก

r_j = อัตราการขยายตัวของตลาดส่งออกสับประคระป่องของโลกไปยังแต่ละตลาด

จากนิยามข้างต้นในการพิจารณาสินค้าสับประคระป่องในทุกตลาดสรุปได้ว่า

ช่วงปีที่ 0 ผลรวมมูลค่าการส่งออกสินค้าสับประคระป่องไปยังแต่ละตลาดทุกแห่ง มีค่าเท่ากับมูลค่าการส่งออกรวมของสินค้าสับประคระป่องในทุกตลาด

$$\sum_j V_j = V = V..$$

ช่วงปีที่ 1 ผลรวมมูลค่าการส่งออกสินค้าสับประคระป่องไปยังแต่ละตลาดทุกแห่ง มีค่าเท่ากับมูลค่าการส่งออกรวมของสินค้าสับประคระป่องในทุกตลาด

$$\sum_j V_j' = V_j' = V'..$$

โดยที่ $V'..$ คือมูลค่าการส่งออกรวมของสินค้าสับประคระป่องในทุกตลาดในช่วงปีที่ 0

$V'..$ คือมูลค่าการส่งออกรวมของสินค้าสับประคระป่องในทุกตลาดในช่วงปีที่ 1

การวิเคราะห์ส่วนเปลี่ยนแปลงของมูลค่าการส่งออก พิจารณามูลค่าส่วนเปลี่ยนแปลงการส่งออกระหว่างปีที่ 0 และปีที่ 1 ไปยังตลาดส่งออก โดยถือว่าการส่งออกสินค้าชนิดเดียวไปยังตลาดเพียงแห่งเดียว ถ้าหากในปีที่ 1 ประเทศผู้ส่งออกยังคงรักษาสัดส่วนแบ่งการค้าในตลาดโลกไว้ได้ โดยสามารถเพิ่มการส่งออกในอัตราที่เท่ากับการขยายตัวของการส่งออกของโลก (r) ดังนั้นมูลค่าการส่งออกที่เพิ่มขึ้นส่วนหนึ่งในช่วงปีที่ 1 จะมีมูลค่าเท่ากับ $rV'..$ อันเป็นผลเนื่องมาจากการขยายตัวของการส่งออกของโลก (World trade effect) แต่มูลค่าการส่งออกจริงในปีที่ 1 มีค่าเท่ากับ $V'..$ ดังนั้นผลต่างระหว่าง $V'..$ กับ $rV'..$ ส่วนที่นอกเหนือจาก $rV'..$ อาจเป็นผลมาจากปัจจัยอื่นๆ (unexplained residual) ซึ่งถูกตีความว่าเป็นผลของความสามารถในการแข่งขัน (competitiveness effect) ตามวิธีวิเคราะห์แบบ CMS ซึ่งอาจแสดงในรูปของสมการได้ดังนี้

$$V'.. - V'.. = rV + (V'.. - V'.. - rV'..) \quad (1)$$

เรียกว่าการวิเคราะห์แบบชั้นเดียว (one-level analysis)

จากสมการที่ (1)

$$V'.. - V'.. = rV + \sum_j r_j V_j + (V'.. - V'.. - rV'.. - \sum_j r_j V_j) \quad (2)$$

$$\text{นำ } V'.. = \sum_j V_j', \quad V'.. = \sum_j V_j, \quad rV = r \sum_j V_j = \sum_j r V_j$$

$$\begin{aligned} V'.. - V'.. &= rV + \sum_j r_j V_j + \sum_j V_j' - \sum_j V_j - \sum_j r V_j - \sum_j r_j V_j \\ &= rV + \sum_j r_j V_j - \sum_j r V_j + \sum_j V_j' - \sum_j V_j - \sum_j r_j V_j \\ V'.. - V'.. &= rV + \sum_j (r_j - r) V_j + \sum_j (V_j' - V_j - r_j V_j) \end{aligned}$$

เรียกว่าการวิเคราะห์แบบสองชั้น (two-level analysis) เป็นการประยุกต์ใช้เพื่อวิเคราะห์ผลการเปลี่ยนแปลงการส่งออกสินค้าสับประคระป่องไปยังหลายๆตลาด ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมูลค่าการส่งออกประกอบด้วย

1. world growth effect : $rV'..$ ถ้าหากประเทศผู้ส่งออกสามารถขยายการส่งออกสินค้าสับประคระป่องได้เท่ากับอัตราการขยายตัวของการส่งออกของโลกโดยเฉลี่ย (r) แล้วมูลค่าส่วนเพิ่มการส่งออกจะมีค่าเท่ากับ rV'

2. market effect : $\sum_j (r_j - r) V_j$ ถ้าเทอมนี้มีค่าเป็นบวก ($r_j > r$) แสดงว่าตลาดส่งออกสินค้าสับประคระป่องมีการขยายตัวสูงกว่าการส่งออกสับประคระป่องของโลกโดยเฉลี่ย แต่ถ้าหากมีค่าเป็นลบ ($r_j < r$) แสดงว่าตลาดส่งออกมีการขยายตัวต่ำกว่าการขยายตัวของตลาดโลก

หมายความว่าสินค้าสับประคระป่องไม่ได้กระจายไปยังตลาดที่มีการขยายตัวมากเท่าที่ควร ดังนั้นจึงทำให้การส่งออกที่ควรจะเป็นส่วนหนึ่งมีค่าติดลบ (นอกเหนือจาก world growth effect แล้ว)

3. unexplained residual or competitiveness effect : $\sum_j (V_j' - V_j - r_j V_j)$ เป็นส่วนที่เหลือจากการนำเอามูลค่าการส่งออกส่วนที่เพิ่มขึ้นจริงลบด้วยส่วนเพิ่มของการส่งออกที่ควรจะเป็น ถ้าเทอมนี้มีค่าเป็นบวก แสดงว่าประเทศสามารถเพิ่มการส่งออกได้มากกว่ามูลค่าที่ควรจะเป็นซึ่งกล่าวได้ว่ามีความสามารถในการแข่งขัน แต่ถ้าเป็นลบแสดงว่าสูญเสียความสามารถในการแข่งขันและไม่อาจรักษาส่วนแบ่งตลาดไว้ได้

แม้ว่าการวิเคราะห์ด้วยวิธี CMS จะสามารถให้ข้อมูลจากการคำนวณว่า การเปลี่ยนแปลงการส่งออกเป็นผลมาจากปัจจัยใด และแต่ละปัจจัยมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวในสัดส่วนมากน้อยเพียงใดแล้ว แต่การวิเคราะห์ด้วยวิธี CMS ก็ยังมีข้อจำกัด ได้แก่

1. วิธีนี้ไม่สามารถอธิบายว่าทำไม แต่ละปัจจัยจึงมีผลต่อมูลค่าส่งออกที่เพิ่มขึ้น หรือลดลง ในการวิเคราะห์จึงมักต้องพิจารณาพร้อมกับปัจจัยอื่นๆ ด้วย
2. การคำนวณใช้อัตราการขยายตัวการส่งออกของโลกเป็นบรรทัดฐานในการศึกษา แทนที่จะใช้อัตราการขยายตัวการส่งออกของประเทศใดก็ได้ ที่มีการขยายตัวสูงกว่าการส่งออกของโลกโดยเฉลี่ย เพื่อหลีกเลี่ยง bias ที่อาจเกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม การตีความผลที่ได้จากการคำนวณแม้ว่าอัตราการขยายการส่งออกของประเทศมากขึ้น สูงกว่าการขยายการส่งออกของโลก มิได้สะท้อนว่าสวัสดิการของประเทศนั้นจะเพิ่มขึ้น (no welfare implication)
3. ไม่สามารถใช้ทำนายการเปลี่ยนแปลงของส่วนแบ่งตลาดในอนาคต เป็นเพียงการอธิบายข้อมูลในอดีตเท่านั้น
4. ข้อสรุปจากการคำนวณภายใต้ข้อสมมติส่วนแบ่งตลาดคงที่ จะมีความสัมพันธ์กับการศึกษาช่วงเวลาในการศึกษา การจำแนกชนิดของสินค้าและตลาดการส่งออก หากเลือกแตกต่างกันไปในการศึกษาแต่ละครั้งอาจได้ข้อสรุปที่แตกต่างกัน

แบบจำลองส่วนแบ่งการตลาดคงที่ได้นำมาใช้ในการวิเคราะห์มีข้อสมมติพื้นฐานดังนี้

1. กำหนดให้ลักษณะอุปสงค์ของประเทศผู้นำเข้าเป็นตัวแปรภายนอก และไม่สามารถควบคุมได้โดยประเทศส่งออก
2. ส่วนแบ่งการตลาดส่งออกของประเทศผู้ส่งออก ที่กำลังศึกษาอยู่ในตลาดใดตลาดหนึ่ง จะกำหนดให้มีค่าคงที่ ครอบคลุมเท่าที่ประเทศส่งออกดังกล่าวสามารถปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์ในตลาดนี้ได้ ซึ่งหมายความว่า การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดของประเทศดังกล่าวในตลาดใดตลาดหนึ่งเป็นผลเนื่องมาจากความสามารถในการแข่งขันของประเทศนั้น เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งอื่นๆ ซึ่งในทางอ้อมความสามารถในการแข่งขันนี้จะขึ้นอยู่กับความสามารถในการปรับตัวด้านอุปทานภายในประเทศผู้ส่งออกลดกล่าว
3. ความยืดหยุ่นของอุปทานการส่งออกมีค่าอนันต์ (infinite) นั่นคือประเทศผู้ส่งออก

สามารถขยายการผลิตสินค้าเพื่อสนองตลาดโลกที่ขยายตัวได้เสมอ

4. สินค้าที่ผลิตโดยผู้ผลิตจากประเทศต่างๆ มีลักษณะและคุณภาพเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันจนไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างในแง่ของผู้บริโภค
5. ไม่มีการร่วมมือกันระหว่างประเทศผู้ส่งออกในตลาดโลก